

JOEL LEHTONEN

**ILVOLAN JUTTUJA
LAPSILLE SOVITELLUT**

JOEL LEHTONEN

**ILVOLAN JUTTUJA
LAPSILLE SOVITELLUT**

 SAGA
EGMONT

Joel Lehtonen

Ilvolan juttuja
Lapsille sovitellut

SAGA Egmont

Ivolan juttuja: lapsille sovitellut
Cover image: Shutterstock
Copyright © 2020 SAGA Egmont
All rights reserved
ISBN: 9788726307559

1. e-book edition, 2020
Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

Esipuhetta

Kun tämän kirjasen laatija neljäviisi vuotta sitten julkaisi kokoelman kansansatuja lapsille sovitettuina, jäi muistiinpanoista ja toisintokeräyksistä, joita olin tuota kokoelmaa varten Suom. Kirj. Seuran arkistossa tehnyt, jällelle säilöihini, sen kokoelman alaan kuulumattomina, joukko melko kokonaisten kansan pikkujuttujen aineksia, etupäässä eläinkaskuja. Niistä aineksista sommittelin sitten kohta, ainoastaan vähän aikaa »Tarulinnan» ilmestymisestä, toisen kokoelman. Nyt otin sen kokoelman uudestaan esille ja viimeistelin sen, lisäten niihin vuosia sitten arkistossa itse keraämiini kansan pikku tarinoihin täytteeksi muutamia eläinsatuja suorastaan Suom. Kirj. Seuran toimittamasta Eläinsatujen kokoelmasta, painettu v. 1886. Näiden painettujen toisintojen huolellinen yhdistäminen ' ja käyttö lie yhtä oikeutettua kuin arkiston painattamattomienkin: toisintojahan ne vasta ovat, hajanaisia kappaleita, nautittavia vain tiedeniekoille, vajanaisia aikuisillekin maallikoille, saatika sitten lapsille.

Näihin pikku-juttuihin, eläinseikkoihin, olen liittännyt »täytteeksi» myös yhden erisuuntaisen, vuosia sitten sovittamani laajemman jutun, »kuninkaallisen» sadun, joka on kirjasen viimeisenä, muista erillensä.

On minunkin mielestäni, kuten julkisuudessakin on alettu vaatimuksena esittää, ¹ sen silmämääränä, joka ryhtyy käyttämään kansanrunoutta kirjallisesti, oleva käsitellä kansanrunouden tuotteet ennen muuta *kansanrunous-tuotteina*. Joten asu, johon hän noita aineksia sovittelee, ei saa johtua hänen yksilöllisestä maustaan ja

mielivallastansa. Joten hän on vain toisintojen kerääjä, kansan hengen tulkki, runoainesten tunnollinen hajanaisista kokonaiseksi liittäjä, joka koettaa näyttää eri toisintojen kaikki runolliset edut yhdessä päätarinassaan, ja seuraa mahdollisimman huolellisesti kansan runollisia ilmaus- ja sanontatapoja. Kunpa voisi toivoa, että sellaisella yhdistäjällä olisi vielä kansanomaisen luova voima ja taito täydentäessään ja kokonaistaessaan noita sirpaleita!

Tällaiset vaatimukset *kansanrunous*-kirjallisuudelta edellyttävät, että sen runouslajin käyttäjä n. s. tuntee kansaa, ja sen runouden tuotteet mitä laajimmin, jotta hän saattaa kansanomaiselle antaa arvoa ja aiheita kansanomaisesti käsitellä.

Minulla ei ole ollut tilaisuutta kylliksi syventyäkseni arkistoihin satuja varten.

Mutta olen eritotenkin nämä nyt julkaisemani jutut koonnut, useimmat niistä, sangen *monista* toisinnoista, ja olen sommitellut niitä vain niistä toisinnoista, joissa olen *varmasti* huomannut jutun pääjuonen; kansan suorasukaisuutta kokenut säilyttää; eri toisintojen hauskuudet koettanut koota yhteen juttuun, — seuraten vointiin mukaan kansan henkeä, kansan kuvaustapoja ja kieltä.

Tietysti on juttujen tarkoitus: lapsille! paikoin ehkä tehnyt sadut liian tarkoituksellisiksi, —etenkin *selvyysseikoissa*.

Tyhjentävä kokonaisuus ei tietysti tämänkaltainen pyri olemaan; nämä ovat vain palasia, sirpaleita jostakin olemattomasta »suuresta kirjasta»; mutta ainakin suuremmalla kansantuotteiden ymmärtämisellä ja kunnioituksella ne on laadittu kuin edellinen kokoelma. Laadittu samalla lasten ratoksi kuin vilpittömällä aikeella kehittää heitä näkemään sellaisia pieniä suorasukaisia

kauneuksia ja hauskuuksia, joita heidän sopinee nähdä meikäläisessä *kansan* maassa.

Jonakin pienenä näyte-kokeena niille, joiden työksi lankeaa todella tutkia ja kirjallisuuteen tuoda tämä kansanrunouden ala.

Sovittelija.

Miten kivet ja kalliot Pohjolaan luotiin.

Ennenkuin Jumala oli luonut maailman, oli vesi tyhjän päällä, ja Jumala oli kultaisen patsaan päässä meren keskellä ja aikoi ruveta maailmaa luomaan. Niin hän näki kuvaimensa vedessä ja sanoi sille:

— Nouse ylös sieltä, mikäs oletkin!

No se nousi ylös ja oli kummitus, — ja Jumala sanoi kummitukselle:

— Sukella veden alle ja kokoa sieltä savea ja tuo minulle, että saan luoda siitä maailman!

Kummitus sukelsi kolmasti veden alle ja kokosi sieltä savea ja toi sen Jumalalle kultaisen patsaan nenään. Jumala puhalsi nyt kaikkeen saveen elävän hengen ja hieroskeli savea kämmentensä välissä ja hieralteli siitä lintuja ja eläimiä ja puita ja maita ja kukkia ja kasveja, ja loi hyvää maailmaa. Mutta silloin kummituksen päähän pälkähti juoni, sekin luuli tarvitsevansa jotakin tehdä, se sukelsi veden alle, josta toi savea ja leivoskeli siitä käärmettä ja ohdaketta ja jos jotakin pahaa. Mutta eipä saanutkaan niitä elämään, ei hengittämään eikä kasvamaan.

Silloi se huomasi, että se Jumalan saveen puhaltama henki se ne eläviksi teki, ja hän pyysi nyt Jumalalta eläväksi tehtyä tomua, saadakseen pahoihin savileluihinsa, petolintuihin ja muihin, elämää. Mutta Jumala ei antanut.

Nyt tuumi kummitus: Täytyy koettaa varastaa Jumalalta vähän tuota elävää savea!

Ja kun Jumala sitten seitsemäntenä päivänä lepäsi ja nukkui kultaisen patsaan nenässä, niin kummitus nousi vedestä ja varasti pienen savinokareen siitä elävästä

saviläjystä, ja pisti piiloon poskeensa. Aikoi siitä tehdä niitä pahoja kasvejaan ja eläimiään, kun eivät äsken tehdyt onnistuneet. Sitten jatkoi Jumala luomistyötään, leväten aina joka seitsemäs päivä, koska se oli sapatti; ja kun Jumala niin oli kaiken hyvän luonut, niin hän lopuksi siunasi kaikkea työtään:

— Lisääntykoon ja kasvakoon kaikki savi, joka pieni nokare, mihin elämän henki on puhallettu!

Silloin alkoivat eläimet ja puut ja viljat ja kaikki hyvä lisääntyä ja kasvaa ihmeellistä vauhtia. Mutta kummituksen poskessahan oli myöskin pieni elävän saven pallo. Kun Jumala nyt käski savensa lisääntymään, niin alkoi se pallokin kauheasti lisääntyä ja paisua. Pian nousi kummituksen poski merkillisen pullolleen, — joten Jumalakin sen huomasi ja kysyi:

— Mikä on poskessasi?

Mälli, sanoi kummitus.

Mutta yhä savi poskessa lisääntyi, ja poski pullistui yhä, — nyt savi täytti jo kummituksen molemmat posket, ja suu venyi kauheasti, kun kummitus koetti pitää sitä kiinni, savi kun pyrki jo ulos pursumaan.

— Mitäs sinä irvistelet? kysyi Jumala.

Paholainen pelkäsi rangaistusta ja piti vaan vastaan ja valehteli:

— Hampaitani kolottaa!

Mutta yhä pullistuivat paholaisen posket saven voimasta; hänen päänsä oli nyt haleta tuskasta, ja piti olla hengittämättä: savi alkoi tuketa kurkun. Ja viimein hän ei jaksanut pitää vastaan: savi purskahti kaikki ulos suusta. Paholainen seisoj pohjoista kohti, — ja suun täysi lensi kauvas pohjolaan.

— Mitäs teit, sanoi Jumala. Varastitpa saveani, koska se noin eneni ja lisääntyi. Savi mykertyi kitalaessasi ja hampaittesi koloissa kallioiden, louhien, kivien muotoisiksi,

— ja kun minä saveni siunasin, alkoi sekin kasvaa — ja puristuipa suussasi kovaksi kuin kalliot. Ja kivinä ja kallioina savi lensi nyt tuonne pohjoispäähän maailmaa: siitpä on nyt ikuinen, kiertämätön kirous Pohjolan kyntäjälle, kivistäsi, kallioistasi, senkin kehno.

Ja niin se onkin; siitämöisin on Pohjolan maa ollut kiveä ja louhta. Eikä se estänyt paholaista vielä varastamasta Jumalan luomasaven tähteistä ja tekemästä siitä pahoja eläimiä ja kasvuja tänne kallioiden lisäksi, — käärmettä ja itikkaa ja kärvästettä ja ohdaketta ja takiaista.

Lehmäntatti ja tervaskanto.

Lehmäntatti rupesi väittelemään tervaskannon kanssa, kumpainenko heistä jaksaa enemmän seista. Lehmäntatti sanoi tervaskannolle:

— Minä jaksan enemmän seista, vieläpä kasvan ja pöyhistyinkin, minä kaunis ja ihana!

Mutta kanto vastasi:

— Miehellä minäkin pidän.

Sitten he löivät vedon, seisoivat kilpaa, ja lehmäntatti vielä kasvoi ja pöyhistyikin. Ja niinpä hän sanoi tervaskannolle:

— Vai miehelle pidät. Näet sen nyt, että seista hojotan, vieläpä kasvan ja pöyhistyinkin. Sinä vain venymättä nököität.

Tervaskanto ei vastannut mitään.

Mutta tuli sitten syyssateet, niin parissa päivässä lehmäntatti mätäni ja sen kanta lahoi. Se kaatui maahan, keijahti, ja tervaskanto nauroi:

— Kumpiko nyt kauvemmin jaksoi seista.

Mutta silloin kaatunut lehmäntatti sanoikin:

— Maaten onkin huokeampi olla kuin seisten.

Hiiri, sammakko ja havukka.

Hiiri meni suolammikon laidalle sammakon oloa katsomaan ja sanoi:

— Mitäs sinä, hyppelijä, noin vedessä asut ja vedessä teet? Parempihan aina maalla on asua.

Vaan sammakko väitti vastaan:

— Ehhei, siemensilmä! Parempi minun elämäni! Täällä on kultaista, on kummallistakin. Jos sinäkin vaan kerran vedessä kävisit, niin näkisit, miten hyvä täällä on. Kyllä minä maan tunnen, ei siell' ole semmoista. Kurr, kurr, siimahäntä, tule veteen!

Tekipä nyt hiiren mieli veteen ja hän tuumi, miten siellä liikkua. Hän kysyi neuvoa sammakolta, ja sammakko vastasi:

— Hae lanka, laita jalkaasi toinen pää ja minun jalkaani toinen pää, niin minä vien sinut veteen.

Hiiri haki langan, laittoi sen toisen pään jalkaansa ja toisen sammakon jalkaan, ja sammakko hyppäsi veteen. Niin houkutteli sammakko hiiren kauneuksiaan näytellen hengenvaaraan.

Olipa nyt hiiren paha olla, oli kummallista, ellei juuri kultaistakaan. Sammakko nyki yhä langasta pohjaan päin, ja kukapa tietää, ehkä olisi kultaistakin tullut, jos sammakko olisi hiiren pohjaan saanut.

Mutta sattuipa silloin lammin luona männyn oksalla istumaan havukka. Se kun näki hiiren veden kalvon alla pyristelemässä, levitti heti siipensä ja iski hiireen eikä laskenut pohjalle.

Ja vei ilmaan sekä hiiren että nuorassa sammakon, joka
sen jalassa riippui.

Niin on palkka pettäjällä.